
**NACIONALNI
KURIKULUM
NASTAVNOGA
PREDMETA**

Sociologija

PRIJEDLOG

VELJAČA 2016.

**Cjelovita
kurikularna
reforma** Rani i predškolski,
osnovnoškolski
i srednjoškolski odgoj
i obrazovanje

NACIONALNI KURIKULUM NASTAVNOGA PREDMETA SOCIOLOGIJA

Prijedlog

VELJAČA 2016.

ČLANOVI STRUČNE RADNE SKUPINE IZABRANI JAVNIM POZIVOM

dr. sc. Zvonimir Bošnjak, Privatna klasična gimnazija, Zagreb (voditelj)

Irena Ihas Jurić, prof., II. gimnazija, Zagreb

Zlata Paštar, prof., I. gimnazija, Zagreb

Branka Pelin, prof., Srednja škola Tina Ujevića, Kutina

dr. sc. Jana Šarinić, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet

doc. dr. sc. Anton Vukelić, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet

ČLANICA STRUČNE RADNE SKUPINE IZ JEDINICE ZA STRUČNU I ADMINISTRATIVNU PODRŠKU

Đurđica Kaurlo Martinić, Agencija za odgoj i obrazovanje

ČLANICA STRUČNE RADNE SKUPINE IZ EKSPERTNE RADNE SKUPINE

Branislava Baranović

TEHNIČKA KOORDINATORICA STRUČNE RADNE SKUPINE

Josipa Miketa, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

EKSPERTNA RADNA SKUPINA

Boris Jokić (voditelj)

Branislava Baranović

Suzana Hitrec

Tomislav Reškovac

Zrinka Ristić Dedić

Branka Vuk

LEKTURA

Anita Poslon

UPUTE ZA ČITANJE

Pred Vama se nalazi **prijedlog nacionalnog kurikuluma nastavnog predmeta**. Nacionalni kurikulum nastavnih predmeta dio su **sustava nacionalnih kurikulumskih dokumenata** koji je *Okvirom nacionalnog kurikuluma (ONK)* određen kao sustav dokumenata kojima se na nacionalnoj razini iskazuju namjere povezane sa svrhom, ciljevima, očekivanjima, ishodima, iskustvima djece i mladih osoba, s organizacijom odgojno-obrazovnog procesa i s vrednovanjem. Sustav nacionalnih kurikulumskih dokumenata prikazan je na Slici A.

Slika A. Sustav nacionalnih kurikulumskih dokumenata izrađenih u okviru Cjelovite kurikularne reforme

Svi nacionalni kurikulumski dokumenti oblikovani su s idejom o djetetu i mladoj osobi kao o središnjem sudioniku odgojno-obrazovnog procesa. Djeci i mladim osobama, roditeljima, odgojno-obrazovnim radnicima kurikulumski dokumenti jasno ukazuju na odgojno-obrazovna očekivanja i ishode koja postavljamo pred djecu i mlade osobe. Razvojni su i otvoreni dokumenti koje je moguće promijeniti kao odgovor na potrebe djece i mladih osoba, odgojno-obrazovnih radnika i ustanova, novih znanstvenih i tehnoloških spoznaja i onih proizašlih iz prakse.

Nacionalnim kurikulumima nastavnih predmeta određuju se svrha, ciljevi, struktura, odgojno-obrazovni ishodi i razine njihove usvojenosti, učenje i poučavanje, povezanost s drugim predmetima, odgojno-obrazovnim područjima i međupredmetnim temama te vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u predmetu.

Domene/koncepti u organizaciji predmetnog kurikuluma čine gradivnu strukturu određenog predmeta i protežu se kroz cijeli period poučavanja predmeta. Unutar svake domene/koncepta određeni su odgojno-obrazovni ishodi.

Odgojno-obrazovni ishodi predstavljaju jasne i nedvosmislene iskaze o tome što očekujemo od učenika u određenoj domeni/konceptu predmeta na kraju određene godine učenja. Određeni su kao poželjna znanja, vještine i stavovi koji se napredovanjem u odgojno-obrazovnom sustavu usložnjavaju. Kroz godine učenja ishodi čine zaokruženu, logičnu cjelinu učenja i poučavanja u određenoj predmetnoj domeni/konceptu. Kao cjelina kroz sve godine učenja i poučavanja određuju ukupna iskustva učenja u određenom predmetu.

Svaki je ishod oblikovan kao cjelina koja, uz formulaciju ishoda, uključuje i razradu ishoda, preporuke za njegovo ostvarivanje i opis razina usvojenosti. Čitanje ishoda stoga, osim na samu formulaciju ishoda, mora biti usmjereno i na ostale njegove komponente.

Razrada ishoda uključuje preciznije određenje aktivnosti i sadržaja u okviru pojedinog ishoda ili skupine ishoda.

Za veliku većinu ishoda određene su razine njihove usvojenosti. Opisi razina usvojenosti preciznije određuju dubinu i širinu svakog ishoda i opisuju očekivana postignuća učenika na kraju određene godine učenja, čime se olakšava planiranje i provedba vrednovanja. Osim razrade samih odgojno-obrazovnih ishoda, u većini kurikuluma nastavnih predmeta navode se i preporuke za njihovo ostvarivanje.

Od učenika se očekuju ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih ishoda.

Sadržaj

- A. OPIS NASTAVNOGA PREDMETA SOCIOLOGIJA, 4
- B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA NASTAVNOGA PREDMETA SOCIOLOGIJA, 4
- C. DOMENE U ORGANIZACIJI NASTAVNOGA PREDMETA SOCIOLOGIJA, 4
- D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI, RAZRADA ISHODA I RAZINE USVOJENOSTI PO RAZREDIMA I DOMENAMA, 6
- E. POVEZANOST S DRUGIM ODGOJNO-OBRAZOVNIM PODRUČJIMA, MEĐUPREDMETNIM TEMAMA I OSTALIM PREDMETIMA, 12
- F. UČENJE I POUČAVANJE NASTAVNOGA PREDMETA SOCIOLOGIJA, 12
- G. VREDNOVANJE ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA U NASTAVNOME PREDMETU SOCIOLOGIJA, 14

A. OPIS NASTAVNOGA PREDMETA SOCIOLOGIJA

Svrha učenja i poučavanja nastavnoga predmeta Sociologije jest usvajanje znanja i razvijanje vještina potrebnih za razumijevanje suvremenih društvenih odnosa, pojava i procesa. Učeniku sociologija omogućuje sagledavanje složenosti društva i njegove unutarnje dinamike prepoznavanjem, razumijevanjem i analizom osnovnih elemenata društvene strukture i njihovih veza te procesa njihova nastajanja i promjene. Razvijanjem sociološke imaginacije omogućuje se učeniku sagledavanje osobnoga života i iskustva u okviru širega društvenog konteksta. Proučavajući društvene pojave i promjene u svome neposrednom okruženju, hrvatskome društvu te na europskoj i globalnoj razini, učenik uočava, razumije i objašnjava društvene okolnosti njihova nastanka te razumije nesvodljivost društvenih pojava i promjena isključivo na individualnu svijest pojedinca.

Sociologija se uči i poučava u petome ciklusu kao obvezni predmet jedan sat tjedno i kao izborni predmet u okviru modula, a usmjerenost učeniku temeljno je obilježje učenja i poučavanja sociologije. Učenik se usmjerava na analizu suvremenih društvenih odnosa, pojava i procesa, na vođenje argumentirane rasprave, pronalazak, prezentaciju i zastupanje rješenja. Učenje sociologije potiče kritičko promišljanje stvarnosti, jer se sociologija kao znanost temelji na neprestanome propitivanju svih društvenih odnosa, od društvenih interakcija među pojedincima preko istraživanja utjecaja i važnosti medija i informacijske tehnologije u društvenome životu i svakodnevici pa sve do općega propitivanja odnosa čovjeka i prirode ili čovjeka i tehnologije te ostalih aspekata suvremenoga društva. Sociologija istodobno omogućuje sagledavanje društva u cjelini, kao i pojedinih elemenata društvene strukture te razumijevanje povezanosti mikrorazina i makrorazina društvenih odnosa, pojava i procesa. Sociologija svojim sveobuhvatnim pogledom na društvo i društvenost razvija u učenika prihvaćanje i uvažavanje društvenih i kulturnih različitosti u okviru demokratskih vrijednosti te pruža mladima mogućnost razvoja osobnoga i društvenoga identiteta, odgovornosti, solidarnosti i osobnoga integriteta.

U cilju zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba učenika s teškoćama, kurikulum se prilagođava u skladu sa smjernicama Okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama. U cilju zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba darovitih učenika, uvodi se razlikovni kurikulum u skladu sa smjernicama Okvira za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA NASTAVNOGA PREDMETA SOCIOLOGIJA

Učenici će moći:

- razvijati interes za sociološko razumijevanje i istraživanje društva
- usvojiti temeljna sociološka znanja u objašnjenjima društvene stvarnosti
- razumjeti različite društvene odnose, pojave i procese u užemu i širem socijalnom kontekstu s posebnim naglaskom na suvremeno društvo
- razvijati kritički odnos i izražavanje osobnih stajališta o društvenim odnosima, pojavama, procesima i njihovim sociološkim interpretacijama
- uočavati utjecaj društvenoga položaja, uloga i statusa na oblikovanje stavova, vrijednosti i identiteta kao osnovu individualnoga i kolektivnoga ponašanja
- razvijati interes i senzibilitet za društvena pitanja i probleme te poticati tolerantnost prema društvenim i kulturnim različitostima.

C. DOMENE U ORGANIZACIJI NASTAVNOGA PREDMETA SOCIOLOGIJA

Oblikovanje domena važan je korak u određivanju načina na koji se ostvaruju svrha i odgojno-obrazovni ciljevi nastavnoga predmeta Sociologije. **Usmjerenost učeniku** temeljno je obilježje učenja i poučavanja sociologije. Polazeći od sociološkoga pristupa **analizi suvremenoga društva**, naglasak je na aktualnim društvenim zbivanjima, što učeniku omogućuje sagledavanje složene društvene stvarnosti i međupovezanosti različitih **društvenih odnosa, pojava i procesa**. Na suvremenim primjerima i aktualnim društvenim zbivanjima iz neposrednoga okruženja ili širega društvenog konteksta učenik usvajanjem osnovnih socioloških pojmova i pristupa razvija dublje razumijevanje složenosti društva, uočava povezanost različitih društvenih odnosa, pojava i procesa te se koristi podacima iz različitih izvora kako bi objasnio i kritički interpretirao društvenu stvarnost. Takvim

pristupom učenik razvija **sociološku imaginaciju** i razumijevanje odnosa **pojedince i društva**. Sve se domene isprepleću i međusobno dopunjavaju, nemaju hijerarhijski poredak ni vremenski slijed u izvedbi. Učitelj autonomno određuje slijed poučavanja domena prema odabranome slijedu ishoda. U svakoj se domeni naglašavaju vrijednosti kao što su tolerancija, solidarnost i odgovornost, važnost učenja, razvijanje komunikacijskih vještina, kritičko promišljanje te njegovanje demokratskih vrijednosti. Učenje i poučavanje sociologije usmjereno je na učenikovo usvajanje temeljnih pojmova i pristupa te je neodvojivo od njegove sposobnosti sagledavanja društvene stvarnosti. U pogledu osobnoga razvoja učenika, naglasak je na sadržajima i temama koje potiču njegov doprinos i uključivanje, kritički odnos prema društvenim pojavama i preispitivanjem vlastitoga doprinosa zajednici i društvu.

Domena A - Sociološka imaginacija

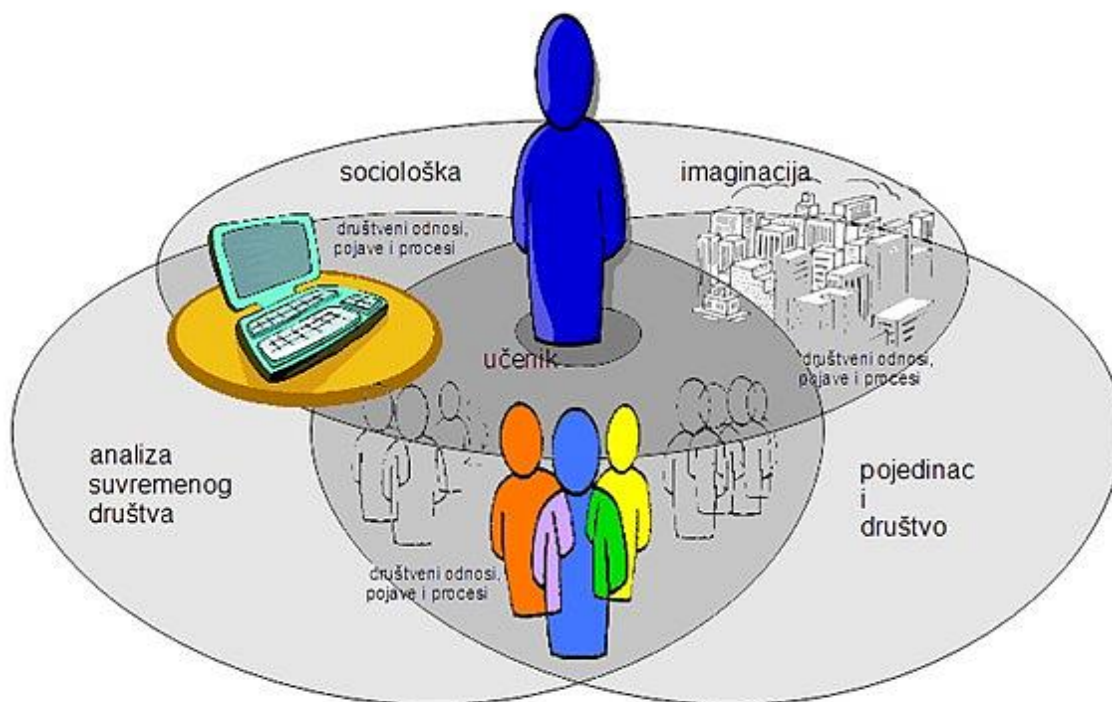
Sociološku imaginaciju učenik razvija upoznavanjem, učenjem i razumijevanjem socioloških pristupa i pojmova potrebnih za analiziranje složene društvene stvarnosti te ih primjenjuje u sociološkim raspravama. Ispituje različite društvene odnose, pojave i procese koji neprestano oblikuju i preoblikuju društvenu strukturu čime određuju položaje, statuse i uloge pojedinaca i kolektiva na temelju njihova društvenog djelovanja. Uočavanjem i prepoznavanjem različitih društvenih situacija učenik razumije povezanost i neodvojivost individualnoga i kolektivnoga, razumije širi društveni kontekst te promišlja o namjeravanim i nenamjeravanim posljedicama društvenoga djelovanja. Različitim oblicima rada učenik razvija kritički odnos prema društvenim događanjima uočavajući vlastiti položaj i ulogu unutar društvenih zbivanja. Interpretirajući i analizirajući društvene odnose, pojave i procese, njeguje demokratske vrijednosti, razvija toleranciju i prihvaća društvene i kulturne različitosti.

Domena B - Pojedinac i društvo

Uočavajući i objašnjavajući društvene i kulturne različitosti, učenik razumije utjecaj društvenih okolnosti na izgradnju i promjene vlastitoga identiteta te različitih društvenih identiteta zajednice. Istodobno razvija osobni i društveni identitet, osobni integritet, kritičku procjenu vlastitoga ponašanja i ponašanja drugih te demokratski odnos prema svim članovima društva pridonoseći tako razvoju međuljudskih, međukulturnih i međureligijskih odnosa. Analizirajući promjene suvremene obitelji, braka i odnosa unutar obitelji, razumije socijalizacijski proces, oblikovanje vlastitoga identiteta, procese stjecanja i promjene društvenoga statusa i uloga. Učenik tako uočava povezanost pojedinca i društva, osobnoga iskustva i širega društvenog konteksta. Prepoznaje i kritički promišlja utjecaj suvremenih globalizacijskih procesa, medija i informacijsko-komunikacijske tehnologije na svakodnevni život. Uspoređujući uloge i odnose moći u obitelji te šire društvene procese, koji utječu na pojavu različitih oblika obiteljskoga života u suvremenome društvu, razumije društvenu promjenu.

Domena C - Analiza suvremenoga društva

Domena omogućuje učeniku da uđe u svijet sociologije na njemu zanimljiv i prihvatljiv način s pomoću aktualnih tema iz njegova neposrednoga, šireg ili globalnog okruženja. Polazeći od suvremenih društvenih zbivanja, učenik razumije pojmove društvo i društvenost, uočava i objašnjava oblike udruživanja, društveno djelovanje i društvenu promjenu te razumije složenost suvremenoga društva. Uočavajući i analizirajući aktualne društvene odnose, procese i pojave, razvija svijest o pripadnosti društvu i društvenim institucijama, razumije vlastiti društveni položaj i uloge, ali i odgovornost osobnoga djelovanja i doprinosa u razvoju zajednice i demokratskih vrijednosti. Interpretiranjem i kritičkim promišljanjem o suvremenim društvenim događanjima učenik razumije stalnu mijenu društva te utjecaj društvenih događanja i promjena na život pojedinca i društvo u cijelosti. Analizom suvremenoga društva učenik razvija komunikacijske vještine i učinkovito korištenje informacija iz različitih izvora potrebnih za kritičko mišljenje i snalaženje u novim životnim situacijama.

Grafički prikaz: Organizacija nastavnoga predmeta Sociologija

D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI, RAZRADA ISHODA I RAZINE USVOJENOSTI PO REZREDIMA I DOMENAMA

Predloženi slijed ishoda ne podrazumijeva i njihov redoslijed ostvarivanja koji prije svega ovisi o izvedbenome planiranju učitelja. Učitelji tijekom poučavanja mogu kombinirati više ishoda u jednoj nastavnoj jedinici. Svi ishodi proizlaze iz domena i predstavljaju temeljno očekivanje prema učeniku. Razine usvojenosti ishoda ne predstavljaju skalu za vrednovanje učenika.

Razrada ishoda koja slijedi u tablici odnosi se na Sociologiju kao obvezni nastavni predmet u satnici od 35 sati godišnje. Preporuke za ostvarivanje ishoda namijenjene su proširivanju i obogaćivanju sadržaja i aktivnosti ishoda Sociologije kao izbornoga nastavnog predmeta, a moguće je koristiti se njima i za ostvarivanje ishoda u učenju i poučavanju Sociologije kao obveznoga predmeta. Preporučene teme ponuđene su kao prijedlozi usmjereni unutarnjemu povezivanju i problematizaciji sadržaja, a preporučeni način rada kao individualni ili projektni zadatak u okviru ishoda A.2. i A.3. koji su dominantno usmjereni razvoju vještina i vrijednosti.

DOMENA A	ISHOD	RAZRADA ISHODA	RAZINA USVOJENOSTI			
			ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA	A.1. KRITIČKI PROPITUJE DRUŠTVENE ODNOSI, POJAVE I PROCESI U NEPOSREDNOJ OKOLINI.	Koristeći se temeljnim sociološkim pojmovima i pristupima, opisuje i propituje različite društvene procese i pojave, opisuje društvene odnose, interpretira namjeravane i nenamjeravane posljedice društvenoga djelovanja.	Prepoznaje društvene odnose, pojave i procese u užoj okolini, definira društveno djelovanje pojedinca.	Opisuje neki društveni odnos i/ili pojavu i/ili proces te prepoznaje namjeravane i nenamjeravane posljedice društvenoga djelovanja.	Uspoređuje najmanje dva društvena odnosa i/ili procesa i/ili pojave te objašnjava namjeravane i nenamjeravane posljedice društvenoga djelovanja na zadanome primjeru.	Kritički ispituje društvene pojave i/ili procese te vlastitim riječima objašnjava društvene odnose i posljedice društvenoga djelovanja koristeći se informacijama iz relevantnih izvora.
	A.2. RASPRAVLJA O SOCIOLOŠKIM TEMAMA USMENO I PISMENO.	Prepoznaje, povezuje i primjenjuje sociološke pojmove i/ili pristupe u okviru zadanih socioloških sadržaja.	Prepoznaje osnovno značenje socioloških pojmova i/ili pristupa zadanih u temi.	Povezuje više socioloških pojmova i/ili pristupa zadanih u temi, smješta ih u društveni kontekst.	Primjenjuje sociološke pojmove i/ili pristupe u zadanoj temi tako da ih povezuje s ponuđenim primjerima jasno opisujući tu vezu.	Primjenjuje sociološke pojmove i/ili pristupe na vlastitome primjeru, odnosno povezuje odabrane pojmove/pristupe s primjerima prema vlastitome odabiru uz jasnu analizu i jasan zaključak.
	A.3. IZRAŽAVA POZITIVNE OSOBNE I DRUŠTVENE VRIJEDNOSTI.	Prepoznaje, razvija i izražava pozitivne društvene i osobne vrijednosti: demokratičnost, toleranciju, solidarnost, suradnju, integritet i odgovornost.	Učenik kontinuirano prepoznaje, razvija i izražava pozitivne društvene i osobne vrijednosti.			

DOMENA B	ISHOD	RAZRADA ISHODA	RAZINA USVOJENOSTI			
			ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
POJEDINAC I DRUŠTVO	<p>B.1.</p> <p>ANALIZIRA DRUŠTVENE I KULTURNE RAZLIČITOSTI, NEJEDNAKOSTI I IDENTITETE.</p>	<p>Prepoznaje društvene i kulturne razlike (rodne, etničke, religijske i subkulture). Uspoređuje osobni i društveni identitet na primjerima. Opisuje proces socijalizacije, kolektivno ponašanje, društvene nejednakosti i raslojavanje. Analizira društvene i kulturne razlike na primjerima.</p>	<p>Prepoznaje društvene i kulturne različitosti te društvene nejednakosti, definira proces socijalizacije te osobni i društveni identitet.</p>	<p>Opisuje društvene i kulturne različitosti te osobni i društveni identitet, objašnjava proces socijalizacije, društvene nejednakosti i vrste kolektivnoga ponašanja.</p>	<p>Objašnjava društvene i kulturne različitosti, nejednakosti i identitete, opisuje proces socijalizacije i kolektivno ponašanje na zadanim primjerima.</p>	<p>Objašnjava vezu društvenih i kulturnih različitosti i nejednakosti s društvenim raslojavanjem na primjerima iz svakodnevnoga života.</p>
	<p>B.2.</p> <p>ANALIZIRA SU-VREMENU OBITELJ.</p>	<p>Definira i uočava postojanje različitih vrsta obitelji (stilova obiteljskoga života) i braka u različitim kulturama.</p> <p>Objašnjava utjecaj društvenih promjena na promjene unutar društvene institucije braka i obitelji na primjerima iz života.</p>	<p>Definira brak i obitelj te uočava i prepoznaje postojanje različitih vrsta braka i obitelji.</p>	<p>Opisuje različite vrste braka i obitelji te prepoznaje njihove promjene.</p>	<p>Objašnjava različite vrste braka i obitelji, ali i različite stilove obiteljskoga (bračnoga) života povezujući ih s društvenim promjenama na zadanim primjerima.</p>	<p>Vlastitim riječima objašnjava promjene u braku, obitelji i različitim stilovima obiteljskoga života na primjerima iz života.</p>

DOMENA C	ISHOD	RAZRADA ISHODA	RAZINA USVOJENOSTI			
			ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
ANALIZA SUVREMENOG DRUŠTVA	C.1. OBJAŠNJAVA DRUŠTVO I DRUŠTVENOST.	Raspravlja o društvu i društvenosti (odnosu čovjeka, prirode i tehnologije) te razlikuje i objašnjava oblike udruživanja (društvene grupe, mreže, organizacije, društveni pokreti) u suvremenome društvu.	Definira društvo i društvenost, prepoznaje oblike udruživanja.	Opisuje suvremeno društvo, utjecaj i važnost tehnologije za društvo i društvenost te opisuje suvremene oblike udruživanja.	Istražuje odnos čovjeka, prirode i tehnologije u suvremenome društvu, raspravlja o suvremenim oblicima udruživanja na zadanome primjeru.	Objašnjava suvremeno društvo, društvenost i različite oblike udruživanja navodeći primjere iz svakodnevnoga života.
	C.2. RAZUMIJE DRUŠTVENE INSTITUCIJE, DRUŠTVENU STRUKTURU I DRUŠTVENE PROMJENE.	Razlikuje i objašnjava društvene institucije. Stavlja u odnos dijelove društvene strukture. Razumije društvenu promjenu povezujući ju s društvenim djelovanjem.	Definira društvenu strukturu, navodi društvene institucije i prepoznaje društvene promjene.	Razlikuje društvene institucije, opisuje društvenu strukturu, društveno djelovanje i društvene promjene kao rezultat društvenoga djelovanja pojedinaca ili grupa, mreža i organizacija.	Objašnjava vezu društvenih institucija i društvenih promjena na zadanome primjeru.	Stavlja u odnos društvenu strukturu, društveno djelovanje i društvene promjene navodeći primjere.
	C.3. ANALIZIRA SUVREMENA DRUŠTVENA ZBIVANJA NA ODABRANIM PRIMJERIMA.	Analizira društvene odnose, pojave i procese na primjerima koji se odnose na društvo u cjelini ili bilo koju sastavnicu (kultura, ekonomija i politika, društvene institucije itd.) ili element društvene strukture (društveni položaji, statusi i uloge).	Prepoznaje društvene odnose, pojave i/ili procese unutar zadanih primjera.	Opisuje različite društvene odnose, pojave i/ili procese i imenuje ih sociološkim pojmovima.	Ilustrira povezanost zadanih primjera sa širim društvenim kontekstom.	Analizira društvene odnose, pojave i/ili procese na vlastitim primjerima.

PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE ISHODA

Naputak: Budući da su u razradama ishoda navedeni temeljni sadržaji učitelji će se u izvedbama svih ishoda koristiti onim sadržajima koji su po njihovoj procjeni nužni za njihovo ostvarivanje. U slučaju ishoda A.1. temeljni pojmovi uključuju društvo, interakciju, norme, vrijednosti i dr.; temeljni pristupi uključuju mikroperspektivu, makroperspektivu, teorijsku perspektivu, istraživačku perspektivu i dr.; društveni odnosi, pojave i procesi odnose se na integrirane sadržaje kojima se ostvaruju ishodi, npr. vrijednosni sustavi u hrvatskome društvu, zašto se ljudi pridržavaju društvenih normi i dr.

<p>A.1.</p>	<p><i>Preporučeni sadržaji:</i> Osnove istraživačke metodologije u sociologiji: pristupi, metode, varijable, osnovne statističke analize. Noviji teorijski pristupi u sociologiji. Suvremeni vrijednosni sustavi u hrvatskome društvu i dr.</p>
	<p><i>Preporučene teme:</i> Utjecaj digitalnih društvenih mreža na društvene odnose. Pojedinaac i konformizam u grupi. Postoji li zapravo sukob generacija? Mladi i trendovi zapošljavanja u globalnome društvu. Klasični koncepti i suvremeno društvo: jesu li aktualni i danas? Weber (birokracija), Durkheim (samoubojstvo), Marx (otuđenje), Veblen (stilovi potrošnje) i dr.</p>
<p>A.2.</p>	<p><i>Preporučeni načini rada:</i> Mini-istraživanje: promatranje kolektivnoga ponašanja ljudi u lokalnome trgovačkom centru. Posjet obližnjemu domu za nezbrinutu djecu ili staračkomu domu (i dr.): moji doživljaji u eseju. Sociodrama: zaplet na temu uloge, položaj i grupa u lokalnome klubu. Strip (plakat): primjena teorije devijantnosti u objašnjenju uzroka kriminala. <i>Studija slučaja:</i> jedan sociološki dan u mojoj obitelji. Projektni zadatak: izrada profila određene subkulture uz prezentaciju na odabrani način i dr.</p>
	<p><i>Primjer:</i> Sociološki esej: prilagođeni tip eseja u kojemu je cilj povezati osobna iskustva učenika s društvenim kontekstom (odnosno postojećim odnosima unutar društvene strukture u određenome vremenskom okviru) ili onaj koji razvija sociološku imaginaciju. Zadana tema mora osigurati sljedeće aktivnosti: da učenici pokazuju razumijevanje i primjenu znanja u iznošenju i objašnjenju teze, da izdvajaju <i>pro et contra</i> dokaze u odnosu na tezu i da donose zaključak ili predviđanja o tezi. Moguća tema (teza): Društvene mreže u kojima sudjelujemo znače oslobađanje iz željeznoga kaveza birokracije ili Smisao obrazovanja mladih jest znanje, a ne diploma i dr. (vidjeti i poglavlje o vrednovanju).</p>
<p>A.3.</p>	<p><i>Preporučeni načini rada:</i> suradničko učenje i poučavanje za razvijanje pozitivnih društvenih vrijednosti, kreativni oblici pogodni za razvijanje inovativnosti i osobnosti, izbornost zadataka kao način razvoja odgovornosti i integriteta, sudjelovanje u vođenim raspravama i javnim argumentacijama u pogledu aktivnoga uključivanja u nastavu sociologije i dr.</p>

PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE ISHODA	
B.1.	<i>Preporučeni sadržaji:</i> Teorijska objašnjenja devijantnosti. Teorijska objašnjenja društvene stratifikacije. Povijesni tipovi stratifikacije. Sociološka objašnjenja kolektivnoga ponašanja. Akulturacija i enkulturacija i dr.
	<i>Preporučene teme:</i> Što najviše utječe na maloljetničku delinkvenciju? Stereotipi i predrasude u svakodnevnome govoru. Navijači i kolektivno ponašanje. Svjetonazori, subkulture i kontrakture i dr.
B.2.	<i>Preporučeni sadržaji:</i> Suvremeni stilovi obiteljskoga života. Obiteljska dinamika i alternativni stilovi života. Teorijski pristupi obitelji u sociologiji. Obiteljski zakon u Republici Hrvatskoj i dr.
	<i>Preporučene teme:</i> Obiteljsko nasilje: tko su najčešće žrtve, a tko počinitelji? Utjecaj obitelji na reprodukciju društvenoga položaja. Utjecaj stupnja obrazovanja na društveni položaj žene u braku i obitelji. Međukulturna usporedba obitelji. Moderni i tradicionalni odgoj i dr.
C.1.	<i>Preporučeni sadržaji:</i> Informacijsko i globalno društvo. Kultura stvarne virtualnosti i interakcije <i>face-to-interface</i> . Grupna dinamika i procesi i dr.
	<i>Preporučene teme:</i> Umrežavanje na globalnoj razini: utjecaj tehnologije na svakodnevni život. Digitalni interakcijski rituali mladih. Konformizam u grupi: što su uzroci, a koje su moguće posljedice? Društveni pokreti: nekad i danas i dr.
C.2.	<i>Preporučeni sadržaji:</i> Društvene institucije (ekonomske, političke, kulturne i religijske). Pojedinac kao dio društvene strukture (društveni položaj, status i uloga). Sposobnost pojedinca da djeluje u određenome društvenom i kulturnom kontekstu (namjeravane i nenamjeravane posljedice djelovanja). Društvene promjene kao povijesne promjene. Sociološka objašnjenja promjena društvene strukture ili pojedinih institucija i dr.
	<i>Preporučene teme:</i> Slabe i jake veze: što su i kada u njih ulaziti? Kriza društvenih vrijednosti ili samo društvena promjena. Suvremeni čovjek: premalo dijada i previše trijada i dr.
C.3.	<i>Preporučeni sadržaji:</i> Globalna popularna kultura mladih. Mediji. Obrazovanje. Nezaposlenost. Rat. Migracije. Demografski trendovi u Hrvatskoj. Suvremena religioznost i dr.
	<i>Preporučene teme:</i> Zašto ići u školu kad imam Wikipediju? Kako odabrati fakultet kad za pet godina ništa neće biti isto? Privatnost i sigurnost: isključuju li se ili dopunjuju? Mala analiza svega: postmoderna kultura na mome mobitelu. Mala analiza svega: <i>selfie</i> , ja i drugi. Mala analiza svega: društvena očekivanja od mladih i njihovo mentalno zdravlje i dr.

E. POVEZANOST S DRUGIM ODGOJNO-OBRAZOVNIM PODRUČJIMA, MEĐUPREDMETNIM TEMAMA I OSTALIM PREDMETIMA

Kurikulum predmeta Sociologije usmjeren je na učenikov osobni razvoj poučavanjem socioloških znanja, osvještavanjem suvremenih društvenih pojava i procesa, njegovanjem demokratskih vrijednosti doprinoseći društvenomu napretku.

Nastavni predmet Sociologija dio je društveno-humanističkoga područja i zajedno s ostalim predmetima i područjima te međupredmetnim temama doprinosi cjelovitomu razvoju mlade osobe. Povezanost s međupredmetnim temama i drugim nastavnim predmetima vidljiva je u srodnim sadržajima kojima se ostvaruju određena znanja, vještine i stavovi. Kurikulum predmeta Sociologija potiče aktivno učenje, vještinu analize i vrednovanja različitih vrsta izvora, perspektiva i interpretacija i time bitno doprinosi ostvarivanju međupredmetnih tema Učiti kako učiti te Osobni i socijalni razvoj.

Vještine kritičkoga mišljenja, kritičkoga čitanja, pisanja eseja, oblikovanja i izražavanja vlastitoga stajališta, traženja i vrednovanja informacija povezuju sociologiju s jezično-komunikacijskim područjem.

Analiza i interpretacija statističkih podataka, rezultata socioloških istraživanja i učeničkih radova te njihovo prezentiranje povezuje sociologiju s matematičkim te tehničkim i informatičkim područjem.

Razumijevanje odnosa pojedinca i društva, utjecaj društvenoga okruženja na razvoj određenih odnosa, pojava i procesa povezuje sociologiju s prirodoslovnim, umjetničkim i tjelesno-zdravstvenim područjem.

Međupredmetne teme Održivi razvoj i Zdravlje povezane su sa sociologijom u očekivanjima kao što su upoznavanje učenika s tehnološkim i društveno proizvedenim rizicima i posljedicama djelovanja brojnih čimbenika na život pojedinca i društva.

Razvijanjem građanske odgovornosti, tolerancije, uvažavanja različitosti i demokratskih vrijednosti sociologija doprinosi povezanosti s međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje. Suradnjom s drugim učenicima, sudjelovanjem u projektnim aktivnostima i iskazivanjem osobne inicijative tijekom nastavnoga procesa učenik razvija poduzetničke potencijale.

Sadržaji nastavnoga predmeta Sociologije srodni su i mogu se povezati sa sljedećim nastavnim predmetima: Psihologijom, Filozofijom, Logikom, Etikom, Geografijom, Povijesti, Politikom i gospodarstvom, Vjeronaukom, Glazbenom i Likovnom kulturom te Hrvatskim jezikom i stranim jezicima.

F. UČENJE I POUČAVANJE NASTAVNOGA PREDMETA SOCIOLOGIJA

Usmjerenost učenicima temeljno je obilježje srednjoškolskoga učenja i poučavanja sociologije i predstavlja polazište u izradi svih elemenata kurikulumu; svrhe, odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja te domena, temeljnih ishoda i razrade ishoda. Učenjem i poučavanjem učenik usvaja temeljne spoznaje iz sociologije kao discipline i razvija sposobnost praćenja i razumijevanja društvene stvarnosti, različitih odnosa koje pojedinac ostvaruje u neposrednoj okolini i utjecaja te okoline na njegovo ponašanje i svjetonazor. Potiče se učenikov doprinos učenju i poučavanju, intelektualna radoznalost prema sociološkim sadržajima i preispitivanje vlastitoga doprinosa zajednici i društvu.

Učenik istodobno usvaja i primjenjuje znanja, vještine i stavove pa pri izboru oblika učenja i poučavanja učitelj brine o visokoj razini uključenosti učenika u sve dijelove nastavnoga procesa. U pripremi, izvedbi ili vrednovanju naglasak je na onim nastavnim oblicima i strategijama koje učeniku omogućuju razumijevanje socioloških znanja, njihovu primjenu na primjerima, analizu socioloških pojmova i pristupa, kao i primjera iz suvremenoga društva, kritičko propitivanje društvenih odnosa, razvijanje komunikacijskih i interpretacijskih vještina te razvijanje i izražavanje društveno prihvatljivih vrijednosti i stavova.

Predlažu se nastavne metode i tehnike koje učeniku omogućuju prepoznavanje, razumijevanje, primjenu, analizu i kritičko preispitivanje socioloških znanja. Vođena i slobodna rasprava, pripremljeni obrasci za analizu aktualnih i relevantnih primjera, sažimanje i zaključivanje o sociološkome tekstu ili rezultatu istraživanja, kritičko ispitivanje

je pro et contra strana slučaja kako bi se riješio problem ili donijela odluka, sociološka fikcija sa zadanim elementima scenarija i druge aktivnosti preporučuju se za poučavanje novih sadržaja, njihovo ponavljanje, vježbanje ili utvrđivanje. Ne isključuje se mogućnost izbora usmenoga izlaganja, već se upućuje na širok raspon pristupa čijim se korištenjem, izdvojeno ili u kombinaciji s predavanjem, osigurava smisleno i djelotvorno učenje i poučavanje koje razvija učeničke potencijale.

Kako bi se poticao interes učenika za sociologiju i osvještavanje njezine uloge u razumijevanju i praćenju društvenih odnosa, pojava i procesa, učenika se uključuje u oblike rada u kojima jasno povezuje sociološke pojmove i pristupe sa suvremenim zbivanjima u neposrednoj životnoj okolini na kritički, kreativan i inovativan način. Bilo da je riječ o raspravi, eseju, plakatu, prezentaciji, mini istraživanju (istraživanju koje je sa svrhom demonstracije uključeno u učenje i poučavanje), debati, sociodrami, terenskoj nastavi, zajedničkomu posjetu ustanovama bilo o događanjima i ostalim aktivnostima, učenje i poučavanje usmjerava se na učenikovo samostalno proučavanje, istraživanje, obrađivanje i prezentiranje sadržaja. Poželjno je odabrani način rada ponavljati kako bi se razvijale istraživačke, komunikacijske i prezentacijske vještine.

U nastavnim sadržajima sociologije prepoznaje se njezin visoki odgojni potencijal, odnosno prilika da se u učenika razvijaju pozitivne osobne i društvene vrijednosti, stavovi te prihvatljivi obrasci ponašanja. Riječ je o postignućima koje učenik razvija postupno i kontinuirano; demokratičnost, tolerancija, solidarnost, suradnja, integritet, odgovornost i druge vrijednosti što se ugrađuju u nastavne sadržaje i oblike rada. Važno je osigurati njihovo prepoznavanje, razvijanje i izražavanje što se postiže sadržajima koji su za učenika relevantni i aktualni. Temeljno odgojno postignuće jest prepoznavanje sociologije kao referentne perspektive u tumačenju društvenih odnosa, pojava i procesa, odnosno učenikov pozitivan odnos prema sociološkim sadržajima.

Učitelji samostalno odlučuju koje će sadržaje i u kojoj mjeri uvrstiti u svoju nastavu. U nastavi se koriste raznovrsnim izvorima za učenje i poučavanje: udžbenicima, stručnom literaturom, različitim tiskovinama, internetskim izvorima, vlastitim primjerima i dr., za koje učitelj autonomno i odgovorno procjenjuje učinkovitost i objektivnost. Materijali kojima se koriste za proširenje, aktualizaciju ili primjer primarne sociološke građe proizlaze iz suvremenoga društvenog konteksta, uključuju iskustva učenika u određenome vremenskom okviru, odnosno razvijaju sociološku imaginaciju.

Učitelji sociologije ostvaruju postavljene odgojno-obrazovne ciljeve i ishode, ne samo u ulozi predavača, već prvenstveno kao motivatori, voditelji, pomagači i mentori. U okolnostima školske svakodnevice omogućuju učeniku usvajanje znanja, vještina i stavova potrebnih za praćenje i procjenu društvenih odnosa, pojava i procesa uzimajući u obzir njegove mogućnosti, interese i sklonosti. Učitelj pred učenika stavlja visoka, ali realistična očekivanja. Svaki učitelj izrađuje izvedbeni kurikulum koji uključuje razrađene odgojno-obrazovne ishode za sva područja učenja prema temeljnim ishodima Kurikuluma predmeta Sociologije.

Nastavni predmet Sociologija izvodi se u petome ciklusu obrazovanja kao obvezni predmet jedan sat tjedno u svim profilima gimnazija i drugim srednjim školama. Obje inačice predmetnih kurikuluma ostvaruju se istim ishodima. U izbornome programu ishodi se ostvaruju proširenjem i produbljenjem sadržaja prema preporukama iz tablice ishoda. U petome ciklusu učitelji sociologije predlažu sadržaje i izvedbene kurikulume u okviru satnice za slobodni izbor učenika vodeći se učeničkim interesima i stručnom procjenom.

Učeniku se pruža što potpunije obrazovno iskustvo, odnosno osiguravaju uvjeti za njegov spoznajni, emocionalni i socijalni razvoj u okviru učenja i poučavanja sociologije. Učitelji, kao i ostali odgovorni djelatnici u školama, brinu o individualnome razvoju svojih učenika, ali i o vlastitome profesionalnom razvoju. To uključuje stručno usavršavanje na svim razinama od individualnoga do institucionalnoga, stručnu podršku nadležnih tijela i drugih oblika pomoći ili suradnje, što pridonose uspješnomu nastavnom procesu.

G. VREDNOVANJE ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA U NASTAVNOME PREDMETU SOCIOLOGIJA

Vrednovanje odgojno-obrazovnih ishoda u srednjoškolskome učenju i poučavanju sociologije proizlazi iz Okvira za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske te iz njihove povezanosti s ostalim dijelovima Kurikuluma predmeta Sociologije. Postignuća prema ishodima vrednuju se brožčanom ocjenom, a elementi generičkih kompetencija određeni Okvirom nacionalnoga kurikuluma vrednuju se s pomoću lista procjena*. Na kraju nastavne godine određuje se zaključna (pr)ocjena. Osim unutarnjega vrednovanja koje provode učitelji, postoji i vanjsko vrednovanje u obliku državne mature.

Učenje i poučavanje sociologije temelji se na usmjerenosti učenicima pa se elementi vrednovanja usklađuju s takvim usmjerenjem. Elementi vrednovanja s jednakom težinom ili udjelom u zaključnoj brožčanoj ocjeni su sljedeći: usvojenost znanja i razvoj vještina. Dodatni je element razvoj pozitivnih osobnih i društvenih vrijednosti koji proizlazi iz domene sociološka imaginacija i usklađivanja ishoda C.3. s načinom vrednovanja kao pod*.

Osim objektivne procjene usvojenosti ishoda svrha je vrednovanja motivacija za daljnji rad i oblikovanje smislenih strategija za učenikov napredak. Vrednovanje nije tek završna ocjena učenikova postignuća, već sastavni dio učenja i poučavanja. Osim uobičajenih usmenih i pisanih provjera preporučaju se metode i tehnike kojima se integrirano vrednuju razumijevanje, primjena i analiza socioloških znanja, istraživačke i komunikacijske vještine te izražavanje stavova. Riječ je o složenim metodama i tehnikama vrednovanja koje od učenika zahtijevaju istraživanje i obradu teme u kontekstu predviđenih znanja ili stavova, iznošenje zaključaka ili predviđanja te njihovo prezentiranje.

Esej, plakat, mini istraživanje, prezentacije, terenski ili projektni rad, sociodrama samo su neki od načina rada pogodni za složeno vrednovanje. Učitelji autonomno procjenjuju učinkovitost metoda i tehnika vrednovanja, ali se preporuča da prednost daju formativnomu i kriterijskomu nasuprot sumativnomu i normativnomu vrednovanju, što podrazumijeva usredotočenost na proces učenja i učenikov razvoj. Metode i tehnike vrednovanja usklađuju se s individualnim mogućnostima, interesima i učenikovim sklonostima.

Pisanje sociološkoga eseja preporuča se za vrednovanje svih ishoda učenja i poučavanja sociologije. Riječ je o problemskome i kritičkome eseju kojim učenik, povezujući osobna ili grupna iskustva s društvenim kontekstom, primjenjuje sociološka znanja, razvija analitičke, istraživačke i komunikacijske vještine. Vrednovanjem eseja procjenjuju se svi prethodno navedeni elementi: učenik pokazuje usvojenost znanja u dijelu eseja koji se odnosi na iznošenje i objašnjenje teze; izdvaja pro et contra dokaze u odnosu na tezu, pokazuje vještine analize te donosi zaključak ili predviđanja o tezi pokazujući vještine raspravljanja.

Preporuča se kriterijska razrada zadataka kojom se jasno određuju očekivanja od učenika u skladu s razinama usvojenosti ishoda. Ovisno o tehnici vrednovanja učitelji izrađuju vlastite kriterije s pridruženom bodovnom ljestvicom. Primjerice, za izradu plakata na zadanu temu vrednovati se može prema kriterijima razumijevanja značenja i primjene zadanih pojmova i/ili pristupa (element usvojenosti znanja), analize povezanosti između pojmova i pristupa (element vještine analize), jasnoće grafičkoga koncepta zadanih pojmova i/ili pristupa ili primjene inovativnih i kreativnih grafičkih rješenja (element vještine raspravljanja). Ukupna ocjena proizlazi iz zbroja bodova za svaki odabrani kriterij. Na isti je način moguće vrednovati projektni rad, prezentaciju, učeničku mapu i drugo.

---

* To su: 1. odgovornost: Ispunjava sve obveze i izvršava zadatke, zadaće i radove u skladu s dogovorom; poštuje rokove; preuzima odgovornost za vlastito učenje i ponašanje u školskome okruženju; ulaže trud i ustraje u učenju i radu. 2. samostalnost i samoinicijativnost: Samostalno uči, rješava zadatke i izvršava aktivnosti; ispunjava obveze uz učiteljeve minimalne poticaje; na satu aktivno radi i uči, planira, prati i regulira vlastito učenje. 3. komunikacija i suradnja: Uspješno komunicira i surađuje s drugim učenicima i učiteljem; koristi se lista procjena i ljestvicom od tri stupnja: potrebna podrška, dobro, iznimno.